

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України. 1996, ч. 3 ст. 124. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII (зі змінами і допов.). Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 28, ст. 250. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Тимчасовий порядок тримання осіб, засуджених до обмеження волі, у виправних колоніях Державної кримінально-виконавчої служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 19 березня 2022 року №220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/320-2022-%D0%BF#Text>.
4. Порядок проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення у разі введення правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2018 року №934. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-%D0%BF#Text>
5. Установи виконання покарань під час війни. URL: <https://khpg.org/1608811011>.

УДК 343.337

DOI: 10.31733/17-03-2023-345-346

Євгенія БОДЕЦЬ

курсант факультету № 1

Науковий керівник:

викл. **Юрій ЄЛАСЬ**

*(Криворізький навчально-науковий
інститут Донецького державного
університету внутрішніх справ)*

ПОГАНЕ ПОВЕДІННЯ З ВІЙСЬКОВОПОЛОНЕНИМИ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНУ

Військовополонені офіційно захищені з 1929 року Третьою Женевською конвенцією. Її принципи передбачають гуманне ставлення, обмін інформацією про них та право посадових осіб нейтральних держав відвідувати їхні табори [1].

Конвенція була значно розширена у 1949 році після Другої світової війни, коли кілька країн-учасниць звинуватили у порушенні її правил. За даними ООН, Женевську конвенцію підписали 196 країн, серед яких є Україна і росія [2, с.14].

Військовополонені - це особи, які входять до складу збройних сил сторони, що перебуває в конфлікті, та які потрапляють під владу противника. Режим воєнного полону поширюється також на особовий склад ополчень, загонів добровольців, що входять до їх складу, особовий склад організованих рухів опору тощо [3]. Вищевказане поняття – військовополонені, передбачено Інструкцією «Про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України», яка затверджена Наказом Міністерства оборони України № 164 від 23 березня 2017 року.

Не вважаються військовополоненими, однак користуються пільгами та захистом, передбаченими Конвенцією особи зі складу медичного та духовного персоналу, затримані державою, що тримає в полоні, з метою надання допомоги військовополоненим. Також їм забезпечують усі можливості для надання медичної та духовної допомоги військовополоненим [1].

Відповідно до норм статті 434 Кримінального кодексу України [4] існує кримінальна відповідальність за погане поводження з військовополоненими.

Згідно з законодавством України про кримінальну відповідальність, погане поводження з військовополоненими, яке мало місце неодноразово, або пов'язане з особливою жорстокістю, або спрямоване проти хворих і поранених, а також недбале виконання обов'язків щодо хворих і поранених особами, на яких покладено їх лікування і піклування про них, за відсутності ознак більш тяжкого злочину караються позбавленням волі на строк до трьох років (стаття 434 Кримінального кодексу України [4]).

Основним безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення передбаченого статтею 434 Кримінального кодексу України [4] є порядок несення військової служби. Відповідно до Женевської конвенції [1], яка установлює порядок поводження з

військовополоненими, при якому охороняються їх життя, здоров'я, честь і гідність у чинному Кримінальному Кодексі України [4] передбачена кримінальна відповідальність за погане поводження з військовополоненими.

Аналіз диспозиції статті 434 КК України «Погане поводження з військовополоненими» дозволяє зробити висновок, що за наявності спільного родового об'єкта (встановленого порядку несення військової служби) й потерпілого (військовополонений) норма охоплює декілька складів злочинів [6, с. 214]. Наприклад, об'єктивна сторона кримінального правопорушення передбаченого статтею 434 КК України характеризується суспільно небезпечними діяннями у формі:

- 1) поганого поводження з військовополоненими:
 - а) яке мало місце неодноразово;
 - б) пов'язане з особливою жорстокістю;
 - в) спрямоване проти хворих і поранених;
- 2) недбале виконання обов'язків щодо хворих і поранених осіб [5].

Погане поводження з військовополоненими може виражатися в діях військовослужбовця, якими спричиняється шкода здоров'ю, порушуються права і честь військовополонених (нанесення побоїв, спричинення тілесних ушкоджень, катування й інші прояви жорстокості). Подібні дії тягнуть за собою кримінальну відповідальність у випадках, коли вони вчинювались за наявності хоча б однієї із вказаних у статті 434 КК України [4] кваліфікаційних обставин: мали місце неодноразово, тобто, не менш як два рази, або супроводжувались особливою жорстокістю, або були спрямовані проти поранених та хворих.

Недбале виконання обов'язків щодо хворих і поранених військовополонених полягає у злочинно недбалому виконанні обов'язків з надання їм лікарської допомоги і догляду за тими, хто цього потребує. Закон спеціально застерігає, що в таких випадках кримінальна відповідальність за статтею 434 КК України [4] настає тільки тоді, коли відсутні ознаки більш тяжкого злочину.

У літературі з кримінального права висловлюється точка зору, згідно з якою суб'єктивна сторона передбаченого статтею 434 КК України злочину характеризується умисною формою вини у разі поганого поводження з військовополоненими, й необережною формою вини – у випадку недбалого виконання обов'язків щодо хворих і поранених [7].

Суб'єктом кримінального правопорушення у випадку поганого поводження з військовополоненими може бути будь-який військовослужбовець, що за тих чи інших обставин вступив у постійний або тимчасовий контакт з військовополоненими, а суб'єктом недбалого виконання обов'язків можуть бути тільки ті військовослужбовці, на яких покладене лікування хворих і поранених або піклування про них. Це можуть бути як військовослужбовці Збройних Сил України, так і особи зі складу армії противника, які залучалися для надання лікарської допомоги хворим і пораненим військовополоненим [5].

1. Женевська конвенція «Про поводження з військовополоненими» від 27.07.1929. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text (дата звернення 26.02.2023 року).

2. Міжнародна система захисту прав людини : навчальний посібник / І. А. Шуміло. – Київ: ФОП Голембовська О.О. – 168 с. URL: https://nlu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/msc_1_copy-1.pdf (дата звернення 26.02.2023 року).

3. Інструкція «Про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України» затверджена Наказом Міністерства оборони України № 164 від 23 березня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0704-17#Text> (дата звернення 26.02.2023 року).

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 26.02.2023 року).

5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Д. С. Азаров, В. К. Гришук, А. В. Савченко [та ін.]; за заг. ред. О. М. Джужі, А. В. Савченка, В. В. Чернея. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ: ЮрінкомІнтер, 2018. 1104 с.

6. Вісник Кримінологічної Асоціації України: зб. наук. пр. / Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кримінолог. асоц. України; голов. ред. О.М. Бандурка. - Харків: ХНУВС, 2019. - № 2 (20). - 182 с. - ISSN 2304-4756.

7. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (військові злочини): навч. посіб. / Г. М. Анісімов, Ю. П. Дзюба, В. І. Касинюк та ін.; за ред. М. І. Панова. – Х. : Право, 2011. – 184 с.